

Nr 33

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen om förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna; given Stockholms slott den 27 januari 1966.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Herman Kling

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen hemställs om riksdagens samtycke till att Sverige förklarar sig godkänna den europeiska domstolens för de mänskliga rättigheterna behörighet att uppta tvister enligt Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 27 januari 1966.

N ä r v a r a n d e:

Ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LINDSTRÖM, LANGE, KLING, EDENMAN, JOHANSSON, HERMANSSON, HOLMQVIST, ASPLING, PALME, SVEN-ERIC NILSSON, LUNDKVIST, GUSTAFSSON.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, fråga om *förklaring enligt artikel 46 i Europarådets konvention den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna* och anför.

Europarådets konvention den 4 november 1950 angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (prop. 1951: 165, UU 11, rskr 251) trädde i kraft den 3 september 1953. Konventionens artikel 19 föreskriver, att två organ skall upprättas för att trygga efterlevnaden av dess bestämmelser, nämligen en kommission och en domstol för de mänskliga rättigheterna.

Beträffande gången av ärenden, som anhängiggörs vid *kommissionen*, hänvisar jag till vad ministern för utrikes ärendena har anført i nämnda proposition (s. 13). Sveriges ratifikation av konventionen innebär, att från svensk sida har godtagits att fördragsslutande part till kommissionen hänskjuter varje påstående om kränkning av konventionen från annan fördragsslutande parts sida (art. 24). Vid ratifikationen avgavs samtidigt enligt artikel 25 förklaring gällande utan tidsbegränsning, varigenom Sverige erkände den europeiska kommissionen för de mänskliga rättigheterna som behörig att motta framställningar från enskilda personer, icke-statliga organisationer och grupper av enskilda som påstår sig ha utsatts för kränkning av de i konventionen angivna rättigheterna genom någon av de fördragsslutande parterna. På grund av artikel 5 i tilläggsprotokollet den 20 mars 1952 (prop. 1953: 32, UU 1, rskr 124) — i det följande betecknat tilläggsprotokoll nr 1 — vilket ratificerades av Sverige den 17 april 1953 och trädde i kraft den 18 maj 1954, omfattar förklaringen även de rättigheter som omnämnts i detta protokoll. Genom särskild förklaring har Sverige även erkänt enskilds besvärsmått till kommissionen beträffande de rättigheter som har angivits i tilläggsprotokoll nr 4 den 16 september 1963 (prop. 1964: 87, UU 4, rskr 137), vilket ratificerades av Sverige den 14 maj 1964 men ännu ej har trätt i kraft.

Domstolen har — liksom kommissionen — enligt artikel 19 upprättats för att trygga uppfyllandet av de förpliktelser som konventionsstaterna åtagit sig genom konventionen. Enligt artikel 45 omfattar domstolens behörighet alla tvister rörande tolkningen eller tillämpningen av konventionen som hänskjutits dit enligt artikel 48. Denna artikel innehåller, att mål kan hänskjutas till domstolen endast om den berörda staten eller de berörda staterna är obligatoriskt underkastade domstolens jurisdiktion eller i det aktuella fallet samtycker till att målet hänskjuts till domstolen. Obligatoriskt underkastad domstolens jurisdiktion är stat som avgivit förklaring enligt artikel 46 att staten erkänner, att i alla frågor om tolkning eller tillämpning av konventionen domstolens jurisdiktion är tvingande i och för sig och utan särskild överenskommelse. Förklaringen kan avges utan villkor men den kan också förenas med villkor om ömsesidighet i förhållande till övriga konventionsstater. Förklaring kan även avges för viss tid. Enligt artikel 53 förbinder sig konventionsstat att rätta sig efter domstolens utslag i alla de mål i vilka staten är part.

Enligt artikel 48 kan ett mål hänskjutas till domstolen av kommissionen, av konventionsstat, vars medborgare uppges vara förfördelad, av konventionsstat som har hänskjutit fallet till kommissionen eller av konventionsstat mot vilken klagomål har riktats. Enskild person äger ej anhängiggöra mål vid domstolen. Mål får hänskjutas till domstolen först sedan kommissionen fastställt att en uppgörelse i godo ej har kunnat nås. Sådant hänskjutande skall ske inom tre månader från det att kommissionens rapport lämnats till ministerkommittén (art. 47). Domstolens utslag är slutgiltiga (art. 52) och tappande part skall rätta sig efter utslaget (art. 53). Förfördelad part, som helt eller delvis har vunnit ett mål inför domstolen, kan i utslaget tillerkännas skälig gottgörelse, om den inhemska rätten inte medger att verkningarna av ett beslut eller en åtgärd fullständigt undanröjs.

Domstolen är sammansatt av domare till samma antal som Europarådets medlemmar, f. n. sju. Tio stater har nu avgivit förklaring enligt artikel 46, nämligen Belgien, Danmark, Irland, Island, Luxemburg, Nederländerna, Norge, Storbritannien, Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike. Danmarks förklaring avgavs den 13 april 1953 och förnyades senast den 7 april 1962. Islands förklaring avgavs den 3 september 1958 och förnyades senast den 3 december 1964. Norges förklaring avgavs den 10 juli 1964. Nio av dessa stater har erkänt domstolens behörighet för en tid varierande mellan två och fem år. Irland har erkänt den för obegränsad tid. Danmarks och Islands senast avgivna förklaringar gäller för fem år och Norges förklaring gäller för tre år. Danmark, Norge, Luxemburg, Nederländerna, Förbundsrepubliken Tyskland och Österrike har dessutom uppställt ömsesidighetsvillkor.

Frågan om Sveriges erkännande av domstolens jurisdiktion har vid flera tillfällen behandlats i riksdagen i anledning av dels motioner i ämnet, dels

rekommendationer från Europarådets rådgivande församling (UU 1959: 2, 1960: 5, 1961: 4, 1962: 3 och 6, 1964: 3 samt 1965: 5). Vad som sålunda förekommit har inte resulterat i någon riksdagens åtgärd.

Till Nordiska rådets åttonde session år 1960 väcktes medlemsförslag om att rådet skulle rekommendera Norges och Sveriges regeringar att erkänna domstolens jurisdiktion. Sedan representanter för de norska och svenska regeringarna uttalat, att erfarenheter av hur domstolen praktiskt fungerade borde avvaktas innan man tog ställning till frågan om erkännande, beslöts att vidare behandling av medlemsförslaget skulle uppskjutas till nästa session. Motsvarande beslut har därefter fattats vid rådets därpå följande fem sessioner (1961—1965). Sedan Norge den 10 juli 1964 avgivit förklaring enligt artikel 46, avser förslaget enbart Sverige. Det kommer att på nytt tas upp till behandling vid rådets fjortonde session, vilken börjar den 28 januari 1966.

Departementschefen

I prop. 1951: 165 om Sveriges anslutning till Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna behandlades även frågan om Sveriges godtagande av domstolens jurisdiktion. Föredraganden uttalade att Sverige inte borde avge någon förklaring om godkännande av domstolens behörighet, innan erfarenheten har visat att det vid sidan av kommissionen finns ett praktiskt behov av domstolen. Detta uttalande godkändes av riksdagen (UU 1951: 11, rskr 251).

Som jag tidigare har anfört trädde domstolen i verksamhet år 1959 och har sedan dess avdömt två mål: den 7 april 1961 fallet »Lawless» avseende frihetsberövande i Irland och den 27 mars 1962 fallet »de Becker» avseende yttrandefrihet i Belgien. För närvarande pågår behandling vid domstolen av vissa mål som har anmälts av kommissionen och som rör språkfrågorna i Belgien. Den erfarenhet som sålunda har vunnits av domstolens verksamhet är begränsad. Sedan Danmark och Island redan tidigt och nyligen också Norge har erkänt domstolens behörighet, anser jag emellertid skäl föreligga att ta upp frågan om svenskt erkännande av domstolens behörighet till förnyad prövning.

Vissa problem är utan tvivel förknippade med ett godkännande av domstolens jurisdiktion. Dessa är berörda i första lagutskottets utlåtande 1961: 38 i anledning av motion angående rätt till resning vid konflikt mellan svensk och internationell domstols avgörande. Särskild uppmärksamhet förtjänar spörsmålet, om ett avgörande av domstolen skall föranleda ändring av en dom eller ett beslut av en nationell instans. Såvitt framgår av förarbetena till konventionen torde domstolens avgöranden ej återverka på interna domstolsavgöranden i konventionsstat. Detta bekräftas också av

innehållet i artikel 50 i konventionen. Däremot kan väl tänkas, att ändring av en stats interna lagstiftning blir nödvändig till följd av domstolens utslag. Detta problem torde visserligen vara likartat med det som följer av att Sverige har erkänt den internationella domstolens i Haag behörighet (prop. 1957: 87) men en skiljaktighet ligger däri att det i konventionen om de mänskliga rättigheterna i stor utsträckning gäller internationella frågor, som ju tidigare i regel ej har ansetts böra bli föremål för internationella domstolsavgöranden.

De betänkligheter som kan hysas mot att godkänna domstolens behörighet synes mig dock inte vara av natur att böra ytterligare fördröja ett positivt svenskt ställningstagande i frågan. Jag anser därför tiden nu vara inne att Sverige avger förklaring om godkännande av domstolens behörighet.

Giltighetstiden bör lämpligen fastställas till fem år, dvs. samma tid som har valts i Danmark och Island. Liksom de danska och norska förklaringarna bör det svenska godkännandet förknippas med ömsesidighetsvillkor. Godkännandet bör avse domstolens behörighet enligt såväl konventionen som tilläggsprotokollen nr 1 och 4.

Föredraganden hemställer, att Kungl. Maj:t måtte genom proposition begära riksdagens samtycke till att avge sådan förklaring, som avses i artikel 46 i Europarådets konvention angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, av det innehåll som har angetts i det föregående.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Martti Heino